

XII. MAGYAR FÖLDRAJZI KONFERENCIA

SHORT TALK 2

Eger gazdaságszerkezetének átalakulása 2013–2022 között: A szolgáltatási szektor térnyerése és az ipari visszaszorulás – *Veselicz Adél, Magyar Balázs, Ruszkai Csaba Gyula*

Komárom-Esztergom vármegye új akkumulátoripari cégeinek gazdasági és környezetvédelmi vizsgálati lehetőségei, korlátai – *Ballabás Gábor*

Az energiaszegénység térbeliségéhez kapcsolódó vizsgálatok áttekintése Magyarországon – *Szkalitsy András, Tráser Nándor Zoltán, Boros Lajos, Kriska Olivér, Nagy Gyula*

A miskolci közösségi közlekedés a jelen és a jövő kihívásainak tükrében – *Kaposvári László*

A transzformatív változás földrajzi kereteinek vizsgálata Magyarországon – *Tráser Nándor Zoltán, Boros Lajos, Kriska Olivér, Szkalitsy András, Nagy Gyula*

A belső migráció térbeli változásai Szlovákiában 1989 után – *Pregi Loránt*

Adatok a szádvari uradalom jobbágynak népmozgásához (16–18. század) – *Koleszár Krisztián*

Magyar állami nyugdíjasok a nagyvilágban – *Illés Sándor, Molnár-Hidassy Dóra, Gellérné Lukács Éva*

A srebrenicai népirtás globális emlékezete a geopolitika tükrében – *Nagy Tamás*

A jog földrajza és a földrajzosok joga – *Ius Migrationis et Geographia Legalis* – *Illés Sándor, Simonyi Péter, Tóth Judit*

A tanulói térérzékelés vizsgálata mentális térképek alapján – módszertani kísérlet Kárpátalján – *Oroszi Dóra, Czomba Péter*

EGER GAZDASÁGSZERKEZETÉNEK ÁTALAKULÁSA 2013–2022 KÖZÖTT: A SZOLGÁLTATÁSI SZEKTOR TÉRNYERÉSE ÉS AZ IPARI VISSZASZORULÁSA

Veselicz Adél, Magyar Balázs, Ruszkai Csaba Gyula

*Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Kutatási és Fejlesztési Központ, Innorégió
Tudásközpont*

A kutatás célja Eger gazdaságszerkezetének időbeli változásainak feltárása a 2013 és 2022 közötti időszakban. A vizsgálat egyesíti a gazdaságföldrajz és a területi elemzés módszertanát, különös figyelmet fordítva a szolgáltatások térnyerésére, az ipari szerkezet átalakulására. Az elemzés alapját az egyes gazdasági ágazatokhoz tartozó vállalkozások számának éves bontású adatai képezik, amelyek segítségével feltérképezhetők a szerkezeti tendenciák. Eger gazdasága az elmúlt évtizedben mérsékelt, de stabil növekedést mutatott, amit a vállalkozások számának 6,7%-os emelkedése is alátámaszt 2013 és 2022 évek között. A város gazdasági szerkezete több szempontból is átalakulóban van: bár a gyártó szektor – különösen a fémtermékek, gépek és berendezések előállítás – továbbra is meghatározó, azonban relatív súlya enyhén visszaszorul. Ezzel párhuzamosan a tudásintenzív ágazatok – mérnöki, jogi, könyvelési, informatikai szolgáltatások – dinamikusabban fejlődtek, jelezve a város gazdaságának elmozdulását a magasabb hozzáadott értékű tevékenységek felé. A kereskedelem továbbra is jelentős szerepet játszik. Az egészségügyi és szociális szolgáltatások szintén erősödő tendenciát mutatnak, ami a társadalmi szükségletek változására utal. A hagyományos iparágak, mint a textilipar és bőrtermékek gyártása, jelentős visszaesést szenvedtek el, és mára marginális szerepet töltenek be a város gazdasági életében. Eger gazdaságában a vállalkozások bevételeit tekintve a gépjármű- és gépgyártás, valamint a kereskedelem játszanak kulcsszerepet. A szolgáltatási szektor, különösen a szakmai és műszaki szolgáltatások, szintén növekvő tendenciát mutatnak. Eközben több tradicionális iparág – a textil- és faipar – folyamatos veszteségeket termel, ami a gazdasági szerkezet átalakulását tükrözi. A fiókteleppel rendelkező vállalkozások esetében a vizsgált időszakban Eger gazdaságára a terciér szektor erősödése volt jellemző. A legnagyobb vállalkozásszámot mindvégig a kiskereskedelem, az ingatlanügyletek, valamint az egészségügyi és vendéglátóipari szolgáltatások tették ki. Ezzel párhuzamosan a feldolgozóipari ágazatok – különösen a hagyományos gyártási tevékenységek – visszaszorultak, ami a gazdasági szerkezet posztindusztriális irányú eltolódását tükrözi. A COVID-19 járvány hatására a turizmushoz kötődő ágazatokban átmeneti visszaesés jelentkezett, ám 2022-re a szektorok részben regenerálódtak.

SZTE Természettudományi és Informatikai Kar
Földrajz- és Földtudományi Intézet

KOMÁROM-ESZTERGOM VÁRMEGYE ÚJ AKKUMULÁTORIPARI CÉGEINEK GAZDASÁGI ÉS KÖRNYEZETVÉDELMI VIZSGÁLATI LEHETŐSÉGEI, KORLÁTAI

Ballabás Gábor

*Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Környezetgazdaságtan és
Fenntartható Fejlődés Tanszék*

Komárom-Esztergom vármegyébe az utóbbi fél évtizedben jelentős, új akkumulátoripari beruházások érkeztek. A dél-koreai, illetve japán és kínai beruházók döntően Komárom és térségében, valamint a Duna mentén, illetve Tatabányán kezdtek, kezdik meg termelésüket az ott meglévő ipari parkokban. A tervezett előadás célja, hogy feltárja és megvizsgálja azokat a főleg szabadon hozzáférhető adat- és információforrásokat, és azok alkalmazhatóságát, amelyek úgy gazdasági mind környezetvédelmi szempontból bemutatathatóvá és értékelhetővé teszik az itt folyó tevékenységeket. Fontosnak tartjuk megvizsgálni a komplex értékelési lehetőségeket és azokat a korlátokat, amelyek megnehezíthetik, hogy átfogó vagy részletes képet lehessen alkotni a gazdasági tevékenységekről, földrajzi kapcsolatokról, valamint az új cégek erőforrás-felhasználásáról és szennyezőanyag-kibocsátásairól. További cél, hogy a feltárt alapadatokból, információkból készített ábrák alapján néhány alapvető folyamat esetleg hiányosság is feltárható, bemutatható legyen.

SZTE Természettudományi és Informatikai Kar
Földrajz- és Földtudományi Intézet

MAGYAR
FÖLDRAJZI
TÁRSASÁG

AZ ENERGIASZEGÉNYSÉG TÉRBELISÉGÉHEZ KAPCSOLÓDÓ VIZSGÁLATOK ÁTTEKINTÉSE MAGYARORSZÁGON

Szkalitsy András, Tráser Nándor Zoltán, Boros Lajos, Kriska Olivér, Nagy Gyula
Szegedi Tudományegyetem, Társadalomföldrajz Tanszék

A 21. század egyik legnagyobb kihívása a meglévő energiafogyasztási szokásainak átalakítása. A jelenleg érvényben lévő Európai Zöld Megállapodásnak számos kritikus pontja van, az alternatív energiaforrások elérhetőségétől kezdve a jelenlegi fogyasztási trendek átalakulásán át egészen azok megfizethetőségéig. Éppen ezért kiemelten fontos a téma földrajzi jellegű vizsgálata.

A 2024-es lakhatási jelentés szerint Magyarországon az energetikai átállás kérdésében sok hiányosságot lehet felfedezni, a háztartások 13% beleesik a lakhatási szegénység kategóriába, ami komoly kockázatot jelent a zöld energetikai átállás tekintetében. A magyar lakásállomány meglehetősen változatos, magával hordozza 150-200 év különböző korszakainak lenyomatát. Egy településen belül találkozhatunk az egyszerű falusi vályogházaktól kezdve a városi polgári „paloták” és szocialista házgyári épületeken át egészen a legmodernebb családi- és társasházakig, mindenféle lakóalkalmatossággal. Az elmúlt 40 évben jelentősen javult a magyar ingatlanállomány komfortossági fokozata, azonban hazánkban a megfelelő minőségű lakhatás nem mindenki számára elérhető. Felmérések alapján a lakóingatlanok több mint 80%-a nem felel meg a korszerű műszaki és energetikai követelményeknek.

Az energetikai átállás folyamatáról számos vizsgálat készült már regionális és közösségi szinten, ahol különböző társadalmi csoportok megoldási módszereit ismerhetjük meg. A kutatásban célul tűztük ki egy széleskörű szakirodalmi áttekintés elkészítését a hazai energetikai szegénység és az energetikai átállás témakörével kapcsolatban. Továbbá feltártunk jól működő közösségi gyakorlatokat, az energiaközösségek első hazai példáit, együttműködéseket, amik az energetikai átálláshoz nagyban hozzájárulnak.

A szakirodalmi előzmények arra is rámutatnak, hogy az energiaszegénység meghatározásához számos különböző módszert és mutatót alkalmaznak, ami megnehezíti az adatok összehasonlíthatóságát és a probléma egységes értelmezését. Emellett jól látható a vidékies térségek hátránya a korszerű és energiahatékony lakóingatlanok tekintetében. Ugyanakkor ezekben a térségekben a helyi társadalmi hálók és közösségi kapcsolatok erősebb jelenléte kedvezőbb feltételeket teremthet a közösségi megoldások – például energiaközösségek – kialakításához és megerősödéséhez.

A MISKOLCI KÖZÖSSÉGI KÖZLEKEDÉS A JELEN ÉS A JÖVŐ KIHÍVÁSAINAK TÜKRÉBEN

Kaposvári László

Miskolci Egyetem; Földrajz-Geoinformatika Intézet; Társadalomföldrajz Intézeti Tanszék

Miskolc városszerkezete nagyban eltér a többi vidéki nagyvárosétól: észak–déli és kelet–nyugati irányú kiterjedése is hosszabb a megszokottnál, és ez azt eredményezi, hogy a miskolciaknak többet kell utazniuk a városon belül. Borsod vármegye székhelyén már a dualizmus korában igény mutatkozott a tömegközlekedésre, és az omnibuszos közlekedés után 1897-ben elindult a villamos-, majd 1903-ban a menetrend szerinti autóbusz-közlekedés is.

A miskolci tömegközlekedés fénykorában, a szocializmus évei alatt a Miskolci Közlekedési Vállalatnak a több mint 200 000 lakos mellett a kb. 40 000 ingázó városon belüli utazását is meg kellett oldania, aminek lebonyolítása egyáltalán nem volt kis teljesítmény. Éppen ezért Miskolc méltán volt híres a tömegközlekedéséről; a szakmabeliek még országos szinten is az egyik legjobbként tartották számon az itteni szolgáltatást.

Napjainkra jelentősen megváltoztak a feltételek, az adottságok és a körülmények is. Sokkal kisebb a város lakónépessége, ebből következően az utasszám, a járatok száma, a közlekedési dolgozók és a járművek száma is, azonban a tömegközlekedési szolgáltatásra jelenleg is nagy igény mutatkozik. Az elmúlt 15 évben felújították a teljes villamospályát, meghosszabbították az 1-es villamos vonalát, beszereztek 31 db modern Škoda villamost, 81 db CNG üzemű autóbuszt és 10 db elektromos autóbuszt (utóbbiakat a Zöld Busz Program keretében), valamint 2023-ban véghez vittek egy jelentős vonalhálózati és menetrendi reformot is.

A miskolci tömegközlekedés – hasonlóan más városokéhoz – csak akkor maradhat versenyképes és tud fenntartható alternatívát nyújtani az egyéni közlekedéssel szemben, ha annál gyorsabb, kényelmesebb és olcsóbb eljutást tesz lehetővé. Miskolcon van jövője ennek a közlekedési módnak, de szükség van további fejlesztésekre és utasvonzó intézkedésekre is ahhoz, hogy a szolgáltatás a 21. századi polgárok igényeit is kielégítse.

**A TRANSZFORMATÍV VÁLTOZÁS FÖLDRAJZI KERETEINEK VIZSGÁLATA
MAGYARORSZÁGON**

Tráser Nándor Zoltán, Boros Lajos, Kriska Olivér, Szkalitsy András, Nagy Gyula
Szegedi Tudományegyetem, Társadalomföldrajz Tanszék

A 21. században a klímaváltozáshoz való adaptáció legfontosabb helyszínei a városok, ugyanis már több, mint a Föld népességének a fele urbánus térségekben lakik. Ehhez kapcsolódóan a fenntartható városfejlesztés növekvő szerepét hangsúlyozzák globális léptékben az ENSZ Fenntartható Fejlődési Céljai, azon belül is kiemelten a 11-es, a „Fenntartható városok és közösségek” cél. Szintén erre fókuszál, csak regionális szinten az Európai Unió Zöld Megállapodása, melynek központi eleme és célja az úgynevezett zöld átállás előmozdítása. Ennek megvalósulása kéz a kézben jár a lakosok szemléletének transzformatív változásával, mely jelen kutatás értelmezésében a mindennapi gyakorlatokat, viselkedést megváltoztató átalakulást, környezettudatos áttállást jelenti. Mindezt kvalitatív módszertani szemlélettel, az egyének attitűdjének a megváltoztatására fókuszálva értelmezzük. A városfejlesztési folyamatokban egyre nagyobb figyelmet kap a helyi közösségek aktív szerepvállalása és az in-situ tudásra építő „bottom-up” fejlesztési kezdeményezés. Olyan, az ember-környezet kölcsönhatást újraértelmező, ökoszisztéma-szolgáltatásokat nyújtó természet-alapú megoldások valósulnak meg, melyek a klímarezilienciához kulcsfontosságúak. Kutatási célkitűzésünk annak a vizsgálata volt, hogy a természet-alapú városfejlesztési megoldások hogyan mozdíthatják előre a lakosok transzformatív változását a zöld átálláshoz kapcsolódóan. Ennek eléréséhez az elsődleges lépést a hazai, illetve nemzetközi szakirodalomban leírt transzformatív változást értelmező esettanulmányok összehasonlító elemzése adja. Az interdiszciplináris szemlélet alkalmazása mellett a földrajzi lépték kérdése kerül fókuszba, amelyen keresztül átfogóan lehet elemezni azon elméleti keretrendszert, amelybe beletartozik a lakossági bevonás, a közösségi tervezés, az ökoszisztéma-szolgáltatások vagy a természet-alapú megoldások. A kutatás eredményei azt mutatják, hogy a lokális természet- és társadalomföldrajzi jellemzők meghatározóak az absztrakt koncepciók, mint a zöld átállás gyakorlati megvalósításában. A magyarországi transzformatív változások értelmezéséhez elengedhetetlen a kontextus és az aktorok közötti hatalmi viszonyok feltérképezése, valamint a fejlesztési lépések és azok hatásainak, összefüggéseinek vizsgálata.

A BELSŐ MIGRÁCIÓ TÉRBELI VÁLTOZÁSAI SZLOVÁKIÁBAN 1989 UTÁN

Pregi Loránt

Pavol Jozef Šafárik University in Košice, Faculty of Science, Institute of Geography

Az 1989-es „bársonyos forradalmat” követő politikai, gazdasági és társadalmi átalakulások hatására Szlovákiában, hasonlóan más közép- és kelet-európai poszt szocialista országokhoz, jelentős változások figyelhetők meg a belső vándorlási folyamatokban. Míg az 1950-es évektől az 1980-as évek közepéig tartó intenzív iparosítás és lakásépítés a vidékről a városokba irányuló migrációt eredményezte, addig a rendszerváltást követően ez a tendencia fokozatosan megfordult: a vidék–város irányú vándorlást a városból vidékre történő költözések váltották fel. Az 1990-es évek közepétől a szuburbanizáció hatására a nagyobb városok közvetlen környezetében gyors népességnövekedés figyelhető meg. Ezzel párhuzamosan az interregionális vándorlások térbeli mintázata is átalakult, elsősorban a nagyvárosok, különösen a Pozsonyi régió irányába koncentrálódva. A 2020–2021-es COVID–19 világjárvány következtében viszont a belföldi vándorlások volumene jelentősen visszaesett, főként a hosszabb intraregionális vándorlások száma és aránya csökkent. Mindezen folyamatok rámutatnak a belső migráció térbeli mintázatainak mélyrehatóbb vizsgálatának szükségességére. A tanulmány célja ezért a Szlovákiában 1989 után végbement intra- és interregionális vándorlási folyamatok térbeli azonosítása, értelmezése és kartográfiai megjelenítése. Az elemzés a Szlovák Statisztikai Hivatal által tudományos célokra rendelkezésre bocsátott, a települések közötti vándorlásokra vonatkozó, 1996–2020 közötti időszakot lefedő anonimizált mikroadatokon alapul. A tanulmány az EU NextGenerationEU 09I03-03-V05-00008 (Recovery and Resilience Plan for Slovakia) számú projekt támogatásával készült.

SZTE Természettudományi és Informatikai Kar
Földrajz- és Földtudományi Intézet

ADATOK A SZÁDVÁRI URADALOM JOBBÁGYAINAK NÉPESSÉGMOZGÁSÁHOZ (16–18. SZÁZAD)

Koleszár Krisztián

Miskolci Egyetem, Mikoviny Sámuel Földtudományi Doktori Iskola

Az uradalmak képességeit, gazdálkodását alapvetően befolyásolja a jobbágnépességük száma, és ahogyan az egykorú források megnevezik, a jobbágyok „ereje”. Mindebből következik, hogy mennyire lehet számítani a jobbágy kétkezi munkájára a földesúri majorságokban. Éppen ezért az uradalmak mindig is egyfajta emberi erőforrás gazdálkodást valósítottak meg, ahogyan a másik szereplő, a porták utáni adózásban érdekelt vármegye is valamiképpen nyilvántartotta a falvak népességét. A jobbágyköltözés, illetve annak bizonyos esetekben való tiltása, az engedélyezett jobbágybúcsúztatás már a középkortól állami szabályozás alá esett. Ezekre a népességmozgalmakra ugyanakkor viszonylag kevés forrást ismerünk, amelyek fennmaradtak, azok is egy-egy kisebb területet jellemeznek.

A szádvári uradalom Torna megyében jött létre a középkorban, s kiterjedését – a birtokolt falvakat – tekintve szinte változatlan formában maradt fenn a 19. századi darabokra hullásáig. Három olyan forrást találni az uradalom történetében, amely egy-egy pillanatfelvételen rögzíti a jobbágyok migrációját.

Az 1570. évi urbárium 1575. évi kiegészítései a Mohács utáni belháború, egyben az előrenyomuló Oszmán Birodalom hódoltatásainak zavaros időszakában készültek, amikor a jobbágyok költözését egyértelműen az oszmán „megrablások”, a falvak módszeres kifosztása, adózásra kényszerítése indítja el. Látszik a forrásból a közeli falvakba, illetőleg szomszédos vármegyékbe irányuló kirajzás irányíthatatlansága, az átmeneti biztonság igénye.

Az 1648 körül készült urbárium egy birtokosváltást követően mutatja a jobbágyközösségeket. Tetten érhető az újrászervezés igénye, hiszen a megüresedett jobbágyhelyeket be kell népesíteni, vizsgálják az elköltöző utódokat. Miután még a török kor derekán járunk, vallanak Törökországba hurcolt jobbágyokról is, egészen kiterjesztve ezzel a migráció térbeli határait.

Végül az 1730. július 18. körül összeírás és vizsgálat készült az uradalom szökött jobbágyairól, amely során 57 jobbágyot hallgatnak ki. A vallomást tevők a falvakból kereken 70 szökött jobbágyról vallanak, itt is jól adatoltak a népességmozgás irányai, a töröktől visszafoglalt, az idegen uralom alatt pusztává vált területeken megjelenő jobbágyhiány, ezzel együtt a néhány évnyi adómentességgel átcsábítható jobbágyok életstratégiái.

MAGYAR ÁLLAMI NYUGDÍJASOK A NAGYVILÁGBANIllés Sándor, Molnár-Hidassy Dóra¹, Gellérné Lukács Éva²¹*Magyar Államkincstár*²*Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Nemzetközi Magánjogi és Európai Gazdasági Jogi Tanszék*

Egy kutatásfolyam újabb állomása a tervezett előadás. Az 1960-as években induló egyedülállóan hosszú idősorok alapján jellegzetes szakaszokat különíthető el a mennyiségek, a célszágok szerkezetének változása, a jogszabály módosulások és a geopolitikai átmenetek szempontrendszerét figyelembe véve.

Fő módszereink az időszerelemzés, kartográfiai ábrázolás, a statisztikai leírás és a kritikai szakirodalom elemzés. Mondanivalónk súlypontját a 2000-es évekre helyezzük, különös tekintettel az új jelenségekre és folyamatokra.

Zárásként pedig a magyarországi és a külföldre utalt összegek átlagait hasonlítjuk össze, sajátos pénzügyi és társadalomrétegződési szempontokat is beemelve.

A SREBRENICAI NÉPIRTÁS GLOBÁLIS EMLÉKEZETE A GEOPOLITIKA TÜKRÉBEN

Nagy Tamás

Pécsi Tudományegyetem, Természettudományi Kar, Földtudományok Doktori Iskola

Bosznia-Hercegovina történelmét a multikulturalizmus és az ebből adódó etnikai versengések és konfliktusok jellemezték. A 19. század során teret nyerő nacionalizmus felerősítette az etnikai feszültségeket, amelyeket nagyban elősegített a terület 1878-as megszállása az Osztrák-Magyar Monarchia által. A Monarchia politikai célja volt a helyi etnikai közösségek önálló identitástudat fejlesztése, amelyben a bosnyák etnikum esetében jelentős eredményeket értek el. Az 1882-es időszakot követően önálló iszlám vallási intézményrendszer alakult ki, amely segítette a bosnyák öazonosságtudat kialakulását. A 20. század során a bosnyákok folyamatos ellentétbe kerültek a szerb, illetve a horvát etnikumokkal, amely ellentét a kommunista Jugoszlávia felbomlásával katonai konfliktust eredményezett. Az 1992 és 1995 között zajló háború súlyos következményekkel járt, hiszen a harcoló felek gyakran folyamodtak az etnikai tisztogatás eszközeihez a különböző stratégiai célok elérése érdekében. Ilyen etnikai tisztogatást hajtottak végre a szerb erők 1995 júliusában Srebrenica térségében, ahol közel 8000 bosnyák lakost mészároltak le. A népirtás helyszíne a háborút követően olyan szimbolikus helyszínné vált, amely a bosnyák identitástudat részét képezi. Geopolitikai szempontból a helyszín továbbra is egy politikailag érzékeny „szuperjelentéssel” bír, amely jelentéstartalom a globális emlékezeti kultúrkörbe is áttért. Az előadás célja a srebrenicai szimbolikus térvizsgálat globális helyzetének bemutatása és az emlékezeti tér narratíva megjelenésének a vizsgálata a külföldi médiumok lencséjén keresztül.

A JOG FÖLDRAJZA ÉS A FÖLDRAJZOSOK JOGA – IUS MIGRATIONIS ET GEOGRAPHIA LEGALIS

Illés Sándor, Simonyi Péter, Tóth Judit¹

Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Alkotmányjogi Tanszék¹

A tiszta elméleti jogi földrajz csekély hagyományokkal bíró ága volt a magyar geográfiának. Művelése sok okból kifolyólag, főleg az alkalmazott területfejlesztésre és településrendezés gyakorlatára korlátozódott. A jog gondolatvilágának sokkal kisebb hatása volt, mint a közgazdaságtudománynak, statisztikának, szociológiának és így tovább. Pedig például a 'területi hatály' fogalma horizontálisan és vertikálisan is értelmezhető az emberek világára és azon túl is.

A jogi földrajz (legal geography) figyelemre méltó módon fejlődött az utóbbi évtizedben. Néhány sajátosságot a Progress in Human Geography, Population Space and Place, Professional Geographer és az Antipode folyóiratok az utóbbi 3 évfolyamának tanulmányai alapján kívánjuk felvillantani.

Magyarországra visszatérve a belföldi és nemzetközi vándorlásokat érintő egyes jogszabályok kritikai elemzésével illusztráljuk a jogi földrajz relevanciáját. Végezetül, hangsúlyozzuk a jogászok és földrajzosok jogát, ezen interdiszciplináris tudományterület művelésére.

A TANULÓI TÉRÉRZÉKELÉS VIZSGÁLATA MENTÁLIS TÉRKÉPEK ALAPJÁN – MÓDSZERTANI KÍSÉRLET KÁRPÁTALJÁN

Oroszi Dóra¹, Czomba Péter²

¹Debreceni Egyetem, Társadalomföldrajz és Területfejlesztési Tanszék

²Debreceni Egyetem, Természetföldrajzi és Geoinformatikai Tanszék

A kutatás célja a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolába járó tanulók Ukrajnára vonatkozó mentális reprezentációinak feltárása volt, különös tekintettel a földrajzi térérzékelésre és geopolitikai tájékozottságra. A vizsgálat 2025 februárjában zajlott, 45 fő (8–9. osztályos tanuló) részvételével. A kvalitatív vizsgálati keret háromféle mentális térképezési feladatot alkalmazott: vaktérképes kontúrrajzolás, szabadkézi ábrázolás, valamint kiemelt földrajzi és társadalmi objektumok (Kárpátalja, Kijev, háborús övezetek) térképi elhelyezése.

Az eredmények három tanulói csoportot különítettek el: (1) pontos, vizuálisan jól strukturált térképek; (2) torzított, de értelmezhető rajzok; (3) hibás, aránytalan ábrázolások. A tanulók viszonylag magabiztosan lokalizálták saját régiójukat, míg Ukrajna kontúrjának és szomszédos államainak felismerése, valamint a háborús térségek beazonosítása nagy szórást mutatott. A tanulói válaszokat kérdőíves háttérváltozók egészítették ki (pl. digitális eszközhasználat, térképhasználati gyakoriság, idegennyelv-ismeret, külföldi utazások, hírfogyasztási szokások), amelyek lehetőséget adnak a mentális térképek tartalmi elemzésének árnyalására.

A kutatás rámutat arra, hogy a tanulók térbeli tudása nemcsak ismereti, hanem perceptuális és affektív tényezők mentén is szerveződik. A mentális térképezés módszertani előnye, hogy az önbevalláson alapuló attitűdvizsgálatokkal szemben komplexebb képet nyújt a tanulói gondolkodásról. A rajzolt térképek térinformatikai megjelenítése, valamint matematikai-statisztikai módszerekkel történő elemzése pedig hozzájárul a földrajzoktatásban alkalmazható diagnosztikai és fejlesztési eszköztár megújításához.

SZTE Természettudományi és Informatikai Kar
Földrajz- és Földtudományi Intézet

